

Mārtiņdienas tautasdziesmas

Mārtiņi jeb Mārtiņdiena ir seni latviešu ziemas sagaidīšanas svētki, kad beidzās pieguļas un ganu laiks. Pēc Saules kalendāra Mārtiņdiena iezīmē viduspunktu starp rudens saulgriežiem (Miķeļiem) un ziemas saulgriežiem (Ziemassvētkiem) un tiek svinēta novembra vidū. Mārtiņos beidzās Veļu laiks un sākās Ledus laiks, kad staignāji kļuva izbraucami un varēja gaidīt zirgos sēdošu bruņotu vīru sirojumus. Šiem svētkiem ir arī savas tautasdziesmas.

Zeme rīb, rati klau dz,
Kas to zemi rībināja?
Nu atbrauca Mārtiņdiena
Deviņiem kumeļiem.

Mārtiņš bija labs vīriņš
Par visiem vīriņiem:
Ne ruden, pavasar,
Pašā maizes laiciņā.

Ūsiņš nāk, Ūsiņš nāk,
Mārtiņš nāk vēl labāk:
Ūsiņš nāk zaļu lauku,
Mārtiņš rudzu apcirknīti.

Vai Mārtiņ, vagulīt,
Caura tava cepurīte;
Kam gulēji vasariņu
Apakš lielā akmentiņa?

Mārtiņš bija nabadziņš:
Atjāj baltu kumeliņu,
Atjāj baltu kumeliņu,
Cietu zemi kapādams.

Ai, Mārtiņ, vecpuišīt,
Kam tu nāci rudenī?
Rudenī lieli dubļi,
Lietus dienas, tumšas naktis.

Kas tur dīc, kas tur rīb
Ap to mūsu istabiņu?
Mārtiņš gaili dancī veda,
Ap istabu tekādams.

Iešu, iešu pasavērti,
Kas ārā rībināja:
Mārtiņš savu kumeliņu
Aiz istabas dancināja.

Mārtiņam pilns stallītis
Sirmu bērū kumeliņu;
Dod, Mārtiņ, tu man vienu
Sirmu bērū kumeliņ'!

Ūsiņā, Mārtiņā
Saldu daru alutiņu:
Mārtiņš miežus audzināja,
Ūsiņš labus kumeliņus.

Mārtiņš jāja pa vārtiem,
Piesien savu kumeliņu,
Pakar savu mētelīti
Pie tā vārtu stuburiņa.

Mārtiņš gāja ap istabu,
Balts kažoks mugurā;
Nāc, Mārtiņ, istabā,
Sēsties galda galiņā.

Mārtiņam, vecpuišam,
Cauras bikses mugurā;
Šuviet ātri, jaunas meitas,
Dodiet bikses Mārtiņam.

Es atvēru nama durvis,
Mārtiņbērnū gaidīdama:
Jau dzirdēju pagalmā
Vara važas nožvadzam.

Kas skanēja, kas žvadzēja
Manā sētas pagalmā?
Tur sajāja Mārtiņbērnū
Ar sudraba zobeniem.

Labvakar, Mārtiņtēvs,
Vai saņemsi Mārtiņbērnus?
Mārtiņbērnū nosaluši,
Aiz durvīm stāvēdami.

Labvakari, mājas māte,
Vai gaidīji Mārtiņbērnus?
Mārtiņbērnū sanākuši,
Kājas, rokas nosalušas.

Bagāts, bagāts Mārtiņtēvs:
Divi staļļi kumeliņu,

Vienā zviēda sirmi bēriņ,
Otrā zviēda melni brūni.

Nāciet šurpu, puiši, meitas,
Mārtiņdienu nosvinēt:
Ir man zosis, ir man maize,
Ir ar saldaiss alutiņš.

Pērkonītis ducināja
Visu garu vasariņu,
Nu dūc manā istabiņā
Mārtiņdienas vakarāi.

Nedod, Dievs, tādu dienu,
Kāda diena Mārtiņam:
No ciemiņa ciemiņā,
Gaiļa nasta mugurā.

Mārtiņš rāja sābru māti
Mārtēniša vakarā,
Kad nedeva darbiniekiem,
Ko tie bija pelnījuši.

Devu, devu Mārtiņam,
Ko es biju solījusi:
Melnu vistu, kankariņu,
Ar visiem nadziņiem.

Es Mārtiņu sagaidīju
Ar gaiļiša sekstītēm,
Atkal nāca Ziemassvētki
Ar sivēna šmecerīti.

Dzied', manu gaiļīti,
Pēdējo reizīti:
Šovakar Mārtiņam
Liks tevi katlā.

Juram taisu brūnu alu,
Lai aug mani miežu lauki;
Mārtiņam gaiļi kāvu,
Lai dīžojas kumeliņi.

Mārtiņam gaiļi kāvu
Deviņiem cekuliem,
Lai tek mans kumeliņš
Deviņiem celiņiem.

Mārtiņam gaiļi kāvu
Sarkanām kājiņām,
Lai aug labi rudzi mieži,
Lai zviēdz labi kumeliņi.

Mārtiņiem gaili kauj
Deviņiem cekuliem,
Lai aug mani rudzi mieži
Deviņām vārpiņām.

Mārtiņam gaili kāvu
Deviņiem nazīšiem,
Lai aug vistas citu gadu
Manā tēva sētiņā.

Es nokāvu divus gaiļus
Mārtiņdienas vakarāi;
Vienu cepu, otru vāru,
Mārtiņdienu gaidīdama.

Ai, Mārtiņ, smuks puisīti,
Kā tu mani pamielosi?
Trīs dieniņas, trīs naksniņas
Gaidu tevi atbraucam.

Ai, Mārtiņ, smuks puisīti,
Dod man vienu treknu zosi;
Citu gadu tev' saņemšu
Ar abām rociņām.

Es gaidīju Mārtiņdienu
Tā kā lielu svētku dienu:
Mīksts plācenis muldiņā,
Zosu gaļa bļodiņā.

Zinu, zinu, ko es zinu,
Es zināju Mārtiņdienu;
Tāpēc savas treknas zosis
Mārtiņiem sabaroju.

Mārtiņami zosi cepu,
Sausas liku pagalītes,
Lai zostiņu ātri ēda,
Kā sadega pagalītes.

Ko, bitīt, tu darīji
Visu garu vasariņu,
Ka Mārtiņu vakarā
Galdiņš medu neredzēja?

Visas meitas gauži rauda,
Mārtiņiem aizejot;
Kā tās gauži neraudās,
Mārtiņš bija smuks puisītis.

Visi saka, visi saka:

Mārtiņdiena, Mārtiņdiena;
Kad varētu Mārtiņdienu
Aiz ausīm noturēt!

Ej, Mārtiņ, nu uz Rīgu,
Nu mēs tevi pavadām;
Nāc atkal citu gadu,
Tad mēs tevi gaidīsim.

Avots: Latviešu tautasdziesmas IV. Gadskārtu ieražu dziesmas. R., 1982.